

ורבי יוסי סבר, לא חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה.

דתנא קמא סבר, דתקינן רבנן למיתב ליה ארבע זוזי, כי היכי דלישמעי בעלי זרועות וליפרשו מינייהו. כלומר, תקנו לשלם לשומרים, כדי שיתפרסם ששומרים בשביל הקדש, ולא יבאו בעלי זרוע לחטוף מהם בחזקה את השעורים.

ורבי יוסי סבר, לא תקינן. ולכן יכול לשמור בחינם.

ואם תאמר, אם כן מה אמרו לו חכמים ק"ח-ב בלשון "אתה אומר", שמשמעו כאילו הקשו לשיטת רבי יוסי, שאינם באים משל ציבור, והרי אף הוא סבר שהבטח בהפקר לא קני, ואם כן לא זכו בהן השומרים, ונמצא שבאים משל ציבור?

ואם תאמר, אם כן מה אמרו לו חכמים בלשון "אתה אומר", שמשמעו כאילו הקשו לשיטת רבי יוסי, והרי לשיטתו לא קשה כלום?

הכי קאמרי ליה, מדבריך קשה לדברינו, כיון שלשיטתינו דחיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה, אם ישמרו בחנם אין עומר ושתי לחם באין משל צבור.

איכא דאמרי, יש שאמרו בשם רבא להיפך]: רבא אמר דכולי עלמא הבטח בהפקר לא קני! ולכולי עלמא גם אם ישמרו בחינם לא יזכו בשעורים.

והכא — בחיישינן לבעלי זרועות"

שיקריבו משלו.

והנה, מלבד מה שדחוק לומר כדבריו, דהכא חשיב כ"אנן סהדי" שאינו מתכוין להקנות, יש לדחות עוד, שהרי כתב המרדכי [כתובות דף צז ס' רנד] בשם הרא"ם, דדברים שבלב אינם דברים לבטל דברי פיו, ואפילו אם ברור לנו שהתכוין בליבו לבטל דברי פיו — בתר פיו אזלינן!

ואם כן, אף כאן, יש לנו ללכת אחר מוצא פיו, והדרא קושיה המשנה למלך למקומה?

והחזון איש [או"ח ס' קכו סקל"ד] ביאר את הגמרא, שיש שתי אפשרויות להקדיש את קרבנות ציבור. א. קרבן הבא מממון הציבור, מהשקלים שתרמו הציבור למחצית השקל [כגון העומר]. ב. קרבן הבא מממון יחיד, שהקדישו עבור הציבור כקרבן ציבור.

והחשש הוא, שיטעו לחשוב שמועיל ממון

יחיד עבור הציבור, ואין צריך להקנות את החיטים עצמם לציבור, אלא די בכך שיקדיש את הקרבן בשמו כקרבן ציבור, ויקרב הקרבן עבור הציבור, אבל הוא יקרב מממון היחיד. וכמו שמצינו, שיכול אדם להביא קרבן עבור חברו, וחברו מתכפר בקרבן הזה, אם כי הקרבן שייך למביא הקרבן ולא לחברו המתכפר בו. ולכן, המסירה "יפה יפה", שחששו חכמים שמא לא יעשנה כראוי, משמעותה היא, מסירת הממון לציבור, שיבוא הקרבן מממון הציבור, וצריך המקדיש להתכוון בשעה שהוא מקדיש את ממונו לקרבן ציבור שהוא גם מקנה להם את ממונו, עד שייחשב הדבר שהציבור הביא את הקרבן מממון הציבור, ולא מהממון הפרטי שלו. ולדבר זה יש לחוש, שמא רק יקדיש את הקרבן כקרבן לציבור, אך לא ימסור להם את ממונו באופן שייחשב הדבר להקדשה מממון הציבור.

ל**בנים**, כיון שמשהה אותן ברשות הרבים עד שיתיבש⁽⁶⁴⁾ו.

ה**בונה** בית, וצריך להשתמש ברשות הרבים לצורך עציו ואבניו **ברשות הרבים**, המביא **אבנים מביא**, והבונה מקבלן מידו, ובונה מיד. אבל אסור לו להשהות את האבנים ברשות הרבים.

ואם **חזיק**, משלם **מה שהזיק**. כמבואר במסכת בבא קמא, שכל המקלקלים ברשות הרבים, אף על פי שעושים ברשות בית דין חייבים לשלם.

ר**בן שמעון** בן **גמליאל** אומר: אף מתקן הוא את **מלאכתו**, הבונה ברשות הרבים רשאי לתקן ולזמן את צרכי מלאכתו **לפני שלשים יום**. ואינו חייב בנזקים.

גמרא:

נתבאר במשנה, שאסור לאדם להשהות את זבלו ברשות הרבים.

והוינן בה: לימא מתניתין דלא כרבי

תשובתך, **הכי קאמרי ליה**: מדבריך קשה לדברינו, כיון שלשיטתינו אם ישמרו בחינם אין באין משל צבור. כיון שלשיטתינו שתקנו חכמים שישלמו להם שכר, וזה שמר בחינם, נמצא שתרים את שכרו להקדש, ובשכר זה אין לציבור חלק, והיאך יקנו בו קרבנות ציבור⁽⁶²⁾.

וכן כי אתא רבין אמר רבי יוחנן, הוששין לבעלי זרועות איכא בנייהו:

מתניתין:

המוציא זבל לרשות הרבים, המוציא מוציא והמזבל מזבל. כלומר – אין לו רשות להניח את זבלו ברשות הרבים, אלא מיד כשמוציא לרשות הרבים צריך שיהיה מזומן שם להוליך את הזבל לשדה כדי לזבל⁽⁶³⁾.

אין שורין טיט ברשות הרבים, ואין לובנים לבנים. אין מניחים את הלבנים כדי שיתיבשו בשמש ברשות הרבים.

אבל גובלין טיט על מנת לבנות בו מיד, ברשות הרבים, אבל לא כדי לעשות בו

זבל על מנת לזבל בו שדהו, מותר לו להעבירו דרך רשות הרבים. אך אם מתכוין לנקות את דירתו אינו רשאי להוציא את זבלו לרשות הרבים. תור"ד.

אך המרדכי [סימן תטז] כתב, מותר להוציא מימיו לרשות הרבים, ואפילו אם הם סרוחים, ובלבד שיהא בדעתו לפנותם מיד.

64. על פי גרסת הר"ף. ועיין בחשק שלמה וברש"ש.

62. המשנה למלך [שקלים פרק ד הלכה ו] מבאר: שאר דברים שתקנו חכמים שיקח שכרו מתרומת הלשכה, אפשר למחול עליהם, ולא אמרינן שנשאר בקופה מעות של יחיד. כיון שלא תקנו שיקח אלא מדעתו. ואם אינו רוצה ממילא אין צריך לתת לו.

אך כאן תקנו שיקחו אפילו בעל כרחן. מפני בעלי זרועות. וממילא אם אינו לוקח – איכא מעות של יחיד בקופת הלשכה.

63. יש מהראשונים שכתבו, דוקא אם מוציא

יהודה⁽⁶⁵⁾.

ודחינן: לא! רשות דמצוה. אבל העושה ברשות בי"ד חייב בנזקיו.

ומקשינן: והרי תניא: כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים, אם הזיק חייב לשלם. ורבי יהודה פוטר. ומבואר להדיא, שדעת רבי יהודה שהעושה ברשות בי"ד פטור מנזקיו.

אלא מחורתא [ברור] שמתניתין דלא כרבי יהודה.

אמר אביי: רבי יהודה, ורבן שמעון בן גמליאל, ורבי שמעון, כולחו פבירא להו, כל מקום שנתנו לו חכמים רשות להניח את חפציו, והזיק, פטור.

מפרטת הגמרא: רבי יהודה, הא דאמרן [הנזכר לעיל "כל אלו שאמרו וכו', ורבי יהודה פוטר"].

רבן שמעון בן גמליאל — דתנן במשנתנו: רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף מתקן הוא את מלאכתו לפני שלשים יום. וקאי על דברי תנא קמא שאמר — "ואם הזיק משלם", ואמר רבן שמעון בן גמליאל שלא רק שאינו

דתניא, רבי יהודה אומר, בשעת הוצאת זבלים, אדם מוציא זבלו לרשות הרבים, וצוברו כל שלשים יום⁽⁶⁶⁾, כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה. שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ, שלא יהיו מקפידים על כך.

ודלא כמשנתנו, שאסור להשהות את זיבלו ברשות הרבים.

ודחינן: אפילו תימא [אפילו אם תאמר שמשנתנו] כרבי יהודה, מודה רבי יהודה שאם הזיק חייב לשלם. והמשנה נתנה לו עיצה טובה שלא להשות את זבלו ברשות הרבים, כדי שלא יתחייב בנזקיו.

ומקשינן: והתנן, מודה רבי יהודה בנר הנוכה שהניחו ברשות הרבים והזיק שהוא פטור, מפני שהוא עושה ברשות.

ומדייקת הגמרא: מאי לאו, רשות דבית דין. ומבואר, שבכל מקום שעושה ברשות בי"ד פטור מנזקיו. ולא כדברינו לעיל! ?

65. ומוסיף הר"ן, שיהושע אוהב ישראל היה, ולא תיקן מילי דאית בה הפסידא.

בתרוצם השני כתבו התוספות: מלשון המשנה משמע, שגם בזמן הוצאת הזבלים אסור להניח את הזבל ברשות הרבים. [מדכתיב "המזבל מזבל", משמע שמדובר בזמן הוצאת הזבל].

ואילו לדעת רבי יהודה בזמן הוצאת זבלים מותר להניח למשך שלשים יום.

66. כלומר, כל שלשים יום חוזר וצוברו כדי

העמיד דלא כרבי יהודה?

התוספות בתירוצם הראשון כתבו: במשנה מבואר, שאם הזיק אפילו באותו זמן שמותר לו להניח את זיבלו ברשות הרבים, משלם מה שהזיק.

ואילו לדעת רבי יהודה אם הזיק באותה שעה פטור.

ומבאר המהרש"א, מדאמר רבי יהודה "שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ", משמע, שפטור לגמרי.

ואף על פי שכולם שותפים במלאכה זו, כמו שיתבאר, שהרי קיבלוה בקבלנות, מכל מקום אין חייב אלא מי שהיתה מסורה לו, כיון שכחו הוא, הנזק מוטל עליו בכל אופן שיארע. שהרי אדם מועד לעולם.

ואם הניח אבן על הדימום [שורת הבנין] והזיקה, כולן חייבין לשלם. כיון שכולם שותפים במלאכה, וקיבלו עליהם ביחד את אחריותה.

ומקשינן: והרי תניא, שאם הניח את האבן והזיקה, אחרון חייב וכולן פטורים?

ומשנינן: לא קשיא, כאן [בברייתא, דאמרינן שהאחרון חייב] מדובר בשכירות. ואז כל בעל מלאכה עומד בפני עצמו. וברגע שסיים את מלאכתו פגה אחריותו.

אך כאן [במשנה] מדובר כשקיבלו עליהם בקבלנות. וכולם שותפים במלאכה, ולכן כולם אחראים על נזקה. (68)

מתניתין:

שתי גינות זו על גב זו, ויש מדרון המפריד בין שתי הגינות, והירק גדל בינתים באותו

משלם, אלא אף מתקן את מלאכתו שם שלשים יום (67).

רבי שמעון — דתנן במסכת בבא בתרא: לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית אלא אם כן יש על גביו חלל גובה ד' אמות מהתנור לעליה.

היה מעמידו בעלייה, צריך שיחא תחתיו מעזיבה שלשה טפחים. ובכירה — טפח.

ואם הזיק, משלם מה שהזיק.

רבי שמעון אומר: לא אמרו כל השיעורים הללו אלא שאם הזיק פטור מלשלם.

תנו רבנן: החצב [החוצב אבן מן ההר] שמסר את האבן לסתת [המרבעה ומחליקה], והזיקה האבן, או נשברה, הסתת חייב בנזיקה.

וכן הסתת שמסר לחמר [המוליכה למקום הבניה], החמר חייב. החמר שמסר לכתף [סבל המגיש את האבן לבנאי], הכתף חייב. הכתף שמסר לבנאי, הבנאי חייב. הבנאי שמסר לאדריכל [אבי האומנים, המכוון כל אבן למקומה], אדריכל חייב.

שיחא נישוף יפה. רש"י.

ולפי פירוש זה לעולם יכול לחזור ולצבור כדי שיחא נישוף יפה.

אמנם רש"י במסכת בבא קמא [ל א] כתב שמותר להניח את הזבל רק פעם אחת למשך שלשים יום.

67. עיין רש"י, וברש"ש. והר"ן כתב שהראיה היא ממה שהתיר רבן שמעון בן גמליאל להניח יותר משלשים יום, ואילו היה חייב לשלם, הרי

תקנה זו עשויה לגרום לו לקלקלה, שיתכן שיהיה נזק במשך אותו זמן, ולכן ודאי שפטור.

68. על פי רש"י. ומשמע, שאינם צריכים להניחה כאחד. ועיין באבן האזל [נזקי ממון יג ח] שחיובו מדין אדם המזיק. יעויין שם.

אך הראב"ד בשיטה העמיד באבן גדולה שכולם היו צריכים לעזור להרימה, ומשום הכי חשיב שנפלה מכולם. ואם הם קבלנים, כולם אחראים. ואילו היו שכירים, אינם חייבים לעזור

מדרון.

שגנאי הוא לו ליטול רשות ליכנס לתוך של חברו וליטול⁽⁷⁰⁾.

רבי מאיר אומר: הירק של העליון.

גמרא:

רבי יהודה אומר: הירק של התחתון.

אמר רבא: בעיקרו [שרשי הירק], כולי עלמא לא פליגי דעליון הוי.

אמר רבי מאיר: הרי אם ירצה העליון ליקח את עפרו, אין כאן ירק. ולכן נוטל הוא את הירק.

כי פליגי — בנופו. ענפי הירק, הניזונים מאוירו של התחתון.

אמר רבי יהודה: אם ירצה התחתון למלאות את גנתו, אין כאן ירק. ולכן יטול הוא את הירק.

רבי מאיר סבר, שדי [השלך את] נופו בתר עיקרו. וכיון שעיקרו משל עליון, אף נופו של עליון.

אמר רבי מאיר: מאחר ששניהן יכולין למחות זה על זה, רואין מהיכן ירק זה חי, וממקום שהוא גדל, העליון — לו ינתן.

ורבי יהודה סבר, לא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו.

אמר רבי שמעון: כל שהעליון יכול לפשוט את ידו וליטול, הרי הוא שלו. וכרבי מאיר, הואיל ומעפרו הוא חי. והשאר של תחתון. כיון שהעליון מפקירו לתחתון⁽⁶⁹⁾. מפני

ותניא נמי גבי מקח וממכר כי האי גוונא, מצאנו מחלוקת כעין זו גם גבי מקח וממכר: ⁽⁷¹⁾

לו, ובחינם עזרו לו, ואין הם בני אחריות.

והתחתון ירא להקניטו פן יטול הלה את עפרו.

ודעת הרמב"ם [על פי הפרישה קסז א] שלתחתון יש טענה, כיון שיכול למלאות את גינתו בעפר, ולעליון יש טענה כיון שיכול ליטול את עפרו, לכן עשה רבי שמעון פשרה, שהעליון יטול עד מקום שידו מגעת, והתחתון יטול את השאר. ויש בזה כמה נפק"מ שיתבארו בגמרא.

69. הרש"ש הקשה, הרי הפקר אינו חל אלא אם מפקירו לכל, וכאן לא הפקירו אלא עבור העליון?

ויעויין בנתיבות המשפט [קסז א] שביאר בדעת רבי שמעון, דכיון שהירק יונק מאויר התחתון, צריך לזכות בו, אלא כל זמן שיונק גם מקרקע העליון — יניקת השרשים עדיפא. וכשהפקיר העליון את היניקה ממילא זכה בו התחתון משום אוירו.

71. התוספות מעירים — שאין דמיון כל כך בין שני המקרים, כיון שגם אם רבי יהודה היה אומר "היוצא מן הגזע של בעל הקרקע" לא יקשה כלום, כיון שהאילן עומד באוירו של בעל הקרקע, וגם יונק מקרקעו, ועוד, שלא היה בדעת המוכר למכור אלא את האילן כמות שהוא, ולא אילן חדש שיצא ממנו.

70. כך פירש רש"י. אך הרמב"ן סובר, דרבי שמעון סובר כרבי יהודה, שהירק שייך לתחתון כיון שיכול למלאות את גינתו, אך התחתון מפקיר את מה שהעליון יכול לפשוט את ידו וליטלו, כיון שהעליון סבור שהוא שלו,

וכן להיפך, גם אם היה רבי מאיר אומר "הרי אלו של בעל האילן", לא היה קשה כלום. שכמו

אמרינן "שדי נופו בתר עיקרו", **משום דממונא הוא**, ותלוי בדעת בני אדם. ולדעת בני אדם לא שדינן נופו בתר עיקרו.

אבל גבי ערלה, דאיסורא, אימא מודי ליה לרבי מאיר.

ואי איתמר בהא, ואם היתה נשנית רק התוספתא של ערלה, היינו אומרים, **רק בהא קאמר רבי מאיר דשדינן נופו בתר עיקרו, אבל בהחיא, בדיני ממונות, אימא מודי ליה לרבי יהודה, דאזלינן אחר דעת בני אדם.**

ולכן **צריכי**, לשנות את כל המשניות דלעיל.

שנינו במשנה: **אמר רבי שמעון כל שהעליון יכול לפשוט את ידו וליטול הרי אלו שלו.**

אמרי דבי רבי ינאי, ובלבד שלא יאנם. שלא יתכופף לחצר חבירו בצורה שמסכנת את עצמו כדי לקטוף את הירק. אלא יקטוף רק את הירקות שאפשר להגיע אליהם בקלות⁽⁷⁴⁾.

בעי [הסתפק] **רב ענן, ואיתימא רבי ירמיה:** מה הדין אם היה העליון מוגיע לנופו של הירק, **ואין מוגיע לעיקרו, או להיפך, אם היה**

דתניא, הקונה אילן אחד בתוך חצר חבירו, והרי הקרקע של חבירו והאילן שלו. ולכן, אם יש אילן קטן נוסף, **היוצא מן הגזע, סמוך לקרקע שלשה טפחים, או מן השרשיו, הרי אלו של בעל הקרקע. דברי רבי מאיר.** דסבר רבי מאיר "שדי נופו בתר עיקרו".

רבי יהודה אומר: מן הגזע, של בעל האילן. ומן השרשיו, של בעל הקרקע. דלא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו.

ק"ט-א **ותנן** [צ"ל ותניא, בתוספתא דערלה] **נמי גבי ערלה, כי האי גוונא:**

אילן היוצא מן הגזע, ומן השרשיו, חייב בערלה. כיון שהוא אילן בפני עצמו, ואף על פי שאינו יונק ממש מן הקרקע, שדי נופו בתר עיקרו. **דברי רבי מאיר**⁽⁷²⁾.

רבי יהודה אומר: מן הגזע, פטור. מן השרשיו, חייב⁽⁷³⁾. דלא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו.

וצריכי! יש חידוש דין בכל אחת מהמשניות.

דאי אשמועינן רק מתניתין **קמיתא** [שתי גינות זו על גב זו, ומתניתין דבבא בתרא, גבי הקונה אילן בתוך שדה חבירו], היינו אומרים, **רק בהא קאמר רבי יהודה דלא**

73. כתב החזון איש [ערלה סימן א ס"ק יט] שטעמו משום דכתיב "ונטעתם", ודרשינן "פרט לעולה מאליו". דהיינו פרט לייחור העולה מן הגזע, שאינו חייב בערלה.

74. וצריך באור, לדעת רש"י שנתבארה לעיל, שבעצם כל העשבים שייכים לעליון, אלא שהוא מתבייש לקוטפם אם כן מדוע אסור לו להסתכן ולקוטפם מלמעלה?

שהענפים המתחדשים בכל שנה שייכים לבעל האילן, הכא נמי מה שיוצא מן הגזע יהיה שלו. ואין כאן אלא דמיון כללי בדינים, שגם כאן רבי מאיר מיפה את כחו של בעל הקרקע יותר מרבי יהודה.

ולכן במסקנא, הגמרא לא עשתא צריכותא למשנה זו.

72. על פי רש"י. ועיין ברמב"ן ובראב"ד.